

ἐκείνων ἡσθάνθη ἀπαλλασσομένην τὴν καρδίαν του τῆς πιεζούσης αὐτὴν θλίψεως Ἀνέπλασεν ἐν μιᾷ στιγμῇ τὴν ἱστορίαν του, ἐφαντάσθη ὅλην τὴν σκηνὴν ὡς εἶχε διηγηθῆ αὐτὴν ὁ πατῆρ του πῶς τὸ λίκνον ἐκείνο τὸ ἐγκαταλειμμένον εἰς τὴν ὄρμην τῶν κυμάτων περιεσώθη ὑπὸ τοῦ τραχέος ναύτου καὶ ἐκομίσθη εἰς τὴν σύζυγόν του, πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι πτωχοὶ καὶ ἄσημοι, ὡς ἦσαν, δὲν ἐδίστασαν νὰ προστατεύσωσι τὸ ξένον παιδίον, νὰ υἱοθετήσωσι, ν' ἀγαπήσωσιν αὐτὸ ὡς ἴδιον τέκνον· πῶς οὐδὲ λόγον ἔκαμαν περὶ τοῦτου δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη, καὶ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἐκρέμαντο ἀπὸ τὰ χεῖλη αὐτοῦ ὡσεὶ ἀνέμενον ἐτυμηγορίαν ζωῆς ἢ θανάτου.

Ταῦτα πάντα τοσοῦτον βαθέως συνεκίνησαν τὸν Ἐρικ ὥστε αἶφνης ἐξερράγη εἰς δάκρυα. Ἀκατανίκητον αἰσθημα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν του. Φλογερὸν τινα πόθον ἡσθάνθη ν' ἀφοσιωθῆ, καὶ οὗτος, εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκείνα ὄντα, ν' ἀποδώσῃ τὴν στοργὴν ἣν ἐδείκνυον πρὸς αὐτόν, νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃ αὐτά, ἀλλὰ νὰ διαμεῖνῃ πλησίον των διὰ παντός ἐν Νορόη, ἀρκούμενος εἰς τὸν ταπεινὸν καὶ ἄσημον βίον των.

— Μητέρα—εἶπε—καὶ ὥρμησεν εἰς τὴν ἀγκλήν τῆς Κατρίνας, νομίζεις πῶς θ' ἀλλάξω γνώμη τώρα ποῦ τὰ εἰξέυρω ὅλα ;... Ὅθι γράψωμεν εἰς τὸν ἱατρὸν νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν διὰ τὰς καλὰς διαθέσεις του καὶ νὰ τῷ εἰποῦμεν ὅτι θὰ μείνω ἐδῶ... Ὅθι γίνω ψαράς ὅπως καὶ σύ, πατέρα, ὅπως καὶ σύ, Ὅθων!... Ἀφ' οὗ μὲν ἐκίματε θέσιν εἰς τὸ σπίτι σας θέλω νὰ τὴν κρατήσω αὐτὴν τὴν θέσιν!... Ἀφ' οὗ μ' ἐθρέψατε μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν σας θέλω νὰ σὰς ἀποδώσω εἰς τὰ γηρατεῖά σας ὅ,τι μοῦ ἐδώκατε σεῖς μὲ τόσην καλοσύνην καὶ ἀγάπην ὅταν ἤμουν βρέφος!

— ὦ! δόξα νᾶχῃ ὁ Θεός! ἀνέκραξεν ἡ Κατρίνα θλίβουσα τὸν Ἐρικ ἐπὶ τῆς καρδίας τῆς ἐν παραφορᾷ στοργῆς καὶ ἀγάπης.

— Τὸ ἔλεγα ἐγὼ πῶς τὸ παιδί ἀγκυρᾷ τὴν θάλασσαν περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὰς φυλλάδες! εἶπεν ἀπλῶς ὁ Ἐρσεβον χωρὶς ν' ἀναλογισθῆ ποῖαν θυσίαν ἐνεῖχεν ἢ ἀποφασίς ἐκείνη τοῦ Ἐρικ. Αἱ, φθάνει πλέον, ἄς τ' ἀφήσωμεν αὐτά, καὶ ἄς κυττάξωμεν μόνον πῶς νὰ περάσωμε κκλὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων.

Πάντες ἡσπάζθησαν ἀλλήλους, ὑγροὺς ἐξ εὐτυχίας ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὀρμισθέντες ποτὲ νὰ μὴ ἀποχωρισθῶσιν.

Ὅτε ὁ Ἐρικ ἔμεινε μόνος, δὲν κατώρθωσε μὲν νὰ πνίξῃ στεναγμὸν τινα ἐνθυμηθεὶς τὰ ὄνειρα ἐκείνα τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μέλλοντος ἄτινα εἶδει νῦν νὰ ἀπαρνηθῆ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἀπήλαυσε τῆς σοβαρᾶς ἐκείνης χαρᾶς ἣν προξενεῖ ἡ θυσία καὶ ἡ αὐταπαρνησις.

— Ἀφ' οὗ τὸ ἐπιθυμοῦν οἱ θεοὶ μου γονεῖς, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, τί μὲ μέλει δι' ὅλα τᾶλλα; Πρέπει νὰ ἀποφασίσω νὰ μείνω εἰς τὴν ταπεινὴν θέσιν ὅπου μ' ἔβαλεν ἡ ἀφοσίωσις των!... Κεῖ ποτε ἐπεθύμησα νὰ γίνω πλούσιος, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμω καὶ αὐτοὺς πλουσίους μαζί μου. Ἀφ' οὗ εἶνε εὐτυχεῖς καὶ δὲν ζητοῦν τίποτε ἄλλο, πρέπει νὰ εἶμαι κ' ἐγὼ εὐχαριστημένος, καὶ νὰ προσπαθῶ μὲ τὴν καλὴν μου διαγωγὴν καὶ τὴν ἐργασίαν μου νὰ τοὺς εὐχαριστῶ ὅσον εἰμπορῶ! Λοιπὸν ἔχετε ὑγίαν βιβλία καὶ ζῆτω ἡ θάλασσα!

Ταῦτα ἀνελογίζετο, ὁ δὲ νοῦς αὐτοῦ ἀφορμώμενος ἐκ τῶν διηγηθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του προσεπάθει νὰ μαντεύσῃ πόθεν ἄρα ἤρχετο ὅτε ὁ Ἐρσεβον εὗρεν αὐτὸν νήπιον ταλαντώμενον ἐπὶ τῶν κυμάτων ποῖα ἄρα γε ἦτο ἡ πατρίς αὐτοῦ καὶ ποῖοι οἱ γονεῖς;... Ἐζῶν ἀκόμη;... Εἶχεν εἰς ἄγνωστον τινα χώρον ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς, οὐς οὐδέποτε ἐμελλε νὰ ἴδῃ;

[Ἐπεται συνέχεια]

ΑΙ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑΙ ΘΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΑΙΡΕΣΙΣ

[Συνέχεια καὶ τέλος: ἴδε σελ. 246.]

Καίπερ ἀπανθρωποτάτη ἡ αἵρεσις αὕτη τῶν ἀκρωτηριαστῶν ἐμμένει στερεῶς ἐν Ῥωσίῃ ὅτε μὲν προκόπτουσα, ὅτε δὲ παρακμάζουσα κατὰ τοὺς καιροὺς. Ὁ λόγος τοῦ φαινομένου τούτου ἔγκειται ἐν τῇ πονηρᾷ διαθέσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἣτις κατὰ τινὰς περιστάσεις λαμβάνει τὰς ἀκροτάτας τροπὰς καὶ ἕνεκα τῆς ὁρμῆς αὐτῆς πρὸς τὸ ἰδανικὸν ἀγαθὸν καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν τελειότητα μεταπίπτει ἐκ τῆς μεγίστης ἐκλύσεως εἰς τὴν αὐστηροτάτην ἀσκητικὴν διαίταν. Ἐτερον δ' αἰτίον οὐχ ἦττον τοῦ εἰρημένου σπουδαῖον εἶνε ἡ καθολικὴ ἀσθένεια τῶν νεύρων, ἣτις εἶνε συμφυῆς εἰς τὰ ἀπαιδευτα πλήθη καὶ ἐξωθεῖ αὐτὰ εἰς τὴν δυσθυμίαν καὶ εἰς τὴν ἀπόγνωσιν. Εἰς τὰς εἰρημένας δ' αἰτίας δέον ὡσαύτως νὰ προσάψωμεν καὶ τὴν γένεσιν ἄλλων τινῶν θρησκευτικῶν συστημάτων, περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος.

Τὰ αἰρετικὰ ταῦτα συστήματα κηρύττουσιν, ὅτι ὁ κόσμος διαρρέει κκὶ ἀπόλλυται· δι' ὅπρῃ νὰ ἐγκαταλίπωμεν ὅσον τάχιστα τὸν βίον τοῦτον τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἁμαρτίας, τουτέστι πρέπει ν' ἀποθάνωμεν. Εἰς δὲ τοὺς στέργοντας νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν βίον τῷτον ἐπαγγέλλονται ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν αἰωνίων βασάνων καὶ τὰς τέρψεις τοῦ παραδείσου. Τὰ ἄσμαα αὐτῶν εἶνε μεστὰ στυγνῆς ἀπογνώσεως καὶ μίσους κατὰ τῆς ζωῆς, ὡς δεικνύει τὸ ἐξῆς. «Οὐδεμία ὑπάρχει σωτηρία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐδεμία! ἡ κολα-

κεία μόνον διέπει πάντα, ἡ κολακεία! μόνος ὁ θάνατος δύναται νὰ σώσῃ ἡμᾶς, ὁ θάνατος! οὐδὲ Θεὸς ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐδεὶς ὑπάρχει! ἀδύνατον ν' ἀριθμήσῃ τις τὸ πλῆθος τῶν μωρῶν, ἀδύνατον, κλπ.»

Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη αἱ ῥωσικαὶ ἐφημερίδες διηγοῦντο, ὅτι πολλαχοῦ τῆς Ῥωσίας ἐπεφάνησαν ἐξημμένοι τινὲς ἐνθουσιασταὶ κηρύσσοντες, ὅτι ὁ μόνος τρόπος σωτηρίας εἶνε ὁ θάνατος. Οἱ κήρυκες οὗτοι δὲν ἤρκοῦντο μόνον εἰς λόγους. Παρατηρητὴς τις περιγράφει ὧδε τὸν τρόπον, δι' οὗ αἰρετισταὶ τινὲς ἀπαλλάσσονται τῆς ζωῆς. «Ὁ προσήλυτος, ὁ δηλῶν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ν' ἀποθάνῃ, ἀπάγεται εἰς τινὰ ἀκατοίκητον ἴσθαν, τουτέστιν εἰς ξυλινὴν καλύβην, ὅπου συνοδεύεται μόνον ὑπὸ ψάλλοντος ἱεροκέρυκος. Μετὰ τινὰ χρόνον ἀνοιγομένης τῆς πύλης ἐμφανίζεται τὸ σύμβολον τοῦ αἵματοφύρου θανάτου, τουτέστιν ἀνὴρ τις βρωμαλὸς καὶ ὑψηλὸς φέρων ἐρυθρὸν ὑποκάμισον καὶ κρατῶν εἰς χεῖρας ἐρυθρὸν προσκεφάλαιον. Οὗτος ἐπιθέτει τὸ προσκεφάλαιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ εἰς θάνατον καταδικασμένου καὶ ἐπικάθηται ἐπ' αὐτοῦ μέχρι οὗ ὁ πιεζόμενος ἀποθάνῃ ὑπ' ἀσφυξίας.»

Ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βόλγα πλείστοι κήρυκες διαφόρων αἰρέσεων παραινούντες τὸν λαὸν νὰ διάγῃ νέον βίον καὶ ἐπαγγελλλόμενοι εἰς αὐτὸν σωτηρίαν. Ἐκ τῶν ἀποστόλων δὲ τούτων χωρικός τις, καλούμενος Φαλάλει, ἀπήλαυε μεγάλης τιμῆς. Οὗτος ἔζη ἐν τινι δρυμῷ καὶ διῆγεν ἅπαντα τὸν χρόνον προσευχόμενος, ἀναγινώσκων ἱερὰ βιβλία καὶ διαλεγόμενος περὶ θρησκείας πρὸς τοὺς προσερχομένους ἵνα ἴδωσιν αὐτόν. Ὁ Ἀντίχριστος, ἔλεγε, βασιλεύει ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐδεμίαν ἄλλην ἔχει σωτηρίαν ἢ τὴν αὐτοκτονίαν. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ζήσῃ τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ ψεύδους· πρέπει ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ στυγνὸν τοῦτο δόγμα εὗρε πλείστους ζηλωτάς, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἐπέζητουν ἢ ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Ὀγδοήκοντα τέσσαρες ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐνθουσιασθέντες ὑπὸ τοῦ κηρύγματος τούτου ἠθέλησαν νὰ παράσχωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν θυσίαν εἰς τὸν Χριστόν. Νύκτα τινὰ ζοφεράν συνηθροίσθησαν πάντες ἐν τινι σπηλαίῳ, ἔνθα ὁ ἀπόστολος ἀνέγνωσε πρὸς αὐτοὺς χωρὰ τινὰ τῆς ἀγίας γραφῆς. Ἐν τῷ σπηλαίῳ δὲ τούτῳ ἔκειντο συνηγμένα ἄχρον καὶ φρύγανα, δι' ὧν ἐμελλον νὰ καῶσιν οἱ εἰρημένοι προσήλυτοι. Γυνὴ τις ὅμως ἐξ αὐτῶν διστασασα περὶ τῆς ὠφελείας τῆς ἀνθρωποθυσίας ταύτης ἐδραπέτευσε καὶ ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ἀπεκάλυψε τὸ ὀλέθριον σχέδιον. Τὸ πλῆθος ὤρμησεν εὐθὺς εἰς τὸ σπήλαιον. «Ὁ Ἀντίχριστος ἔρχεται! μὴ παραδοθῶμεν ζῶντες!» ἀνεφώνησαν οἱ ἐξημμένοι ἐνθουσιασταί, οἵτινες ἔσπευσαν ν' ἀνάψωσι τὸ ἄχ-

ρον. Οἱ χωρικοὶ ἔδραμον ἵνα σθέσωσι τὰς φλόγας καὶ ἀποσπάσωσιν ἀπ' αὐτῶν τοὺς δυστυχεῖς· ἀλλ' οὗτοι ἐξωλίθθαινον ἐκ τῶν χειρῶν τῶν σωτῆρων αὐτῶν, ἔπιπτον εἰς τὸ πῦρ καὶ λαμβάνοντες τὰ παρ' αὐτοῖς εὐρισκόμενα παιδιά συνέτριβον τὰς κεφαλὰς αὐτῶν κατὰ τῶν πετρῶν. Τινὲς ὅμως τούτων ἠδυνήθησαν τέλος νὰ σωθῶσι καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ παροτρύναντες αὐτοὺς ἀπήχθησαν εἰς τὴν εἰρηκτὴν ἢ ἀπεπέμφθησαν εἰς ἀπωκισμένας πόλεις· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔπαυσαν κηρύσσοντες τὸ ἐπικίνδυνον αὐτῶν δόγμα.

Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὁ χωρικός Σούσκαφ, ἀποδρὰς τοῦ δεσποτηρίου ἐγένετο τοσοῦτον δραστήριος κήρυξ τοῦ δόγματος τούτου, ὥστε ἐξήκοντα ἄνθρωποι ἠθέλησαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν θάνατον ἵνα ἀπολαύσωσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐν τοῖς ἐκουσίσι δὲ τούτοις θύμασιν εὐρίσκοντο καὶ οἰκογένειαι ὄλαι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά. Κατὰ τινὰ τεταγμένην ἡμέραν συνέβη τι ἀληθῶς ἄγριον καὶ ἀπάνθρωπον. Ὁ χωρικός Πέτρος ἔλθων εἰς τὴν καλύβην τοῦ γείτονος αὐτοῦ Νικήτα ἀπέκτεινε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα φέρων τὸν πέλεκυν εἰς χεῖρας εἰσῆλθεν εἰς τινὰ ἄλλην οἰκίαν, ἔνθα περιέμενον αὐτὸν πλείσται οἰκογένειαι ἔτοιμοι ν' ἀποθάνωσι. Πάντες οἱ ἀνακείμενοι οὗτοι ἐθέσαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὸ ἐπικόπανον ἐκαρτομήθησαν ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος Πέτρου. Ἀπ' οὗ δὲ οὗτος διέπραξεν οὕτω τοὺς φόνους, κύψας καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κεφαλὴν εἰς τὸ ἐπικόπανον παρεκάλεσε τὸν γείτονα Νικήταν ν' ἀποκόψῃ αὐτήν. Οὗτος ὑπήκουσε καὶ διετέλει φονεῦων καὶ μετὰ ταῦτα ἕως οὗ καὶ αὐτὸς ζητήσας ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ Ἰβάν. Τριάκοντα ἀπώλοντο κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον.

Ἐν τῷ νομῷ τῆς Πέρμας τῷ 1870 χωρική τις προσήνεγκε θυσίαν τὴν διετῆ μονογενῆ αὐτῆς θυγατέρα, ἣν ἠγάπα περιπαθῶς· διέπραξε δὲ τὸν φόνον τοῦτον ἵνα σώσῃ καὶ ἑαυτὴν καὶ τὴν κόρην. «Ὅτε οἱ συγγενεῖς τῆς γυναῖκος ταύτης ἔμαθον τὸ κακούργημα αὕτη οὐ μόνον δὲν ἀπελογήθη, ἀλλὰ καὶ ὁμολόγησε μετὰ παρρησίας, ὅτι ἐξετέλεσεν εὐσεβὲς ἔργον. Χωρικός τις εἰς τοῦ αὐτοῦ νομοῦ ἀπέκτεινε τὰ δύο αὐτοῦ τέκνα ἵνα προσενέγκῃ αὐτὰ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν. Ἐν Βλαδιμίρῳ ὁ χωρικός Νικητίνος μιμούμενος τὸν Ἀβραάμ, ὅστις προσήνεγκε τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν ἔνθα ἔκειντο οἱ νεοσφαγεῖς δύο υἱοὶ αὐτοῦ. Ὁμολόγησε δὲ πρὸς τοὺς δικαστὰς εἰλικρινῶς, ὅτι θρήσκος ὢν καὶ βλέπων, ὅτι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἦσαν πολὺ θυμοειδῆ καὶ εὐφυῆ παιδιά ἔκρινε καλὸν νὰ σώσῃ αὐτὰ ἐκ τοῦ ἄδου φονεύσας ἀμφοτέρω. «Ἐτέλεσα πράξιν εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν,» εἶπε περαινῶν τὴν κατάθεσιν αὐτοῦ ἐν

τῶ δικαστηρίῳ. Καί ἐδικάσθη μὲν οὗτος, ἀλλὰ πρὸ τῆς καταδικῆς ἀπέθανεν ἑκουσίως ὑπ' ἀσιτίας. Πρὸ ὀλίγου ἔτι χρόνου, ἐν ἔτει 1883, χωρικός τις ἐνθουσιώδης καλούμενος Ἰούκωφ, ἐκάη ψάλλων ὕμνους θρησκευτικούς.

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν ἐνταῦθα καὶ ἄλλα τοιαῦτα παραδείγματα, ἅτινα παραλείπομεν ἵνα μὴ καταπονήσωμεν τοὺς ἀναγινώσκοντας. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου αἰῶνος αἱ ἀθροαὶ σφαγαὶ ἦσαν σπικνωτέραι ἢ ἐπὶ τῶν προηγουμένων· ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπον ἔκτοτε ὀλοσχερῶς· παραδείγματός· χάριν, ἐν ἔτει 1857 συνέβη ἐν τινι δάσει τοῦ νομοῦ τῆς Πέρμας ἡ ἐξῆς φονικὴ πρᾶξις. Τὸ πρωταγωνιστήσαν πρόσωπον ἐν αὐτῷ ἦτο ὁ χωρικός Χοδοκίνος. Οὗτος, ὅπως πάντες οἱ Ῥῶσοι χωρικοί, οἱ ἐπιστάμενοι τὴν ἀνάγνωσιν, ἐπεδίδετο μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων. Προήχθη δὲ ὑπὸ τούτων, ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν διαλόγων καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ διαλογισμῶν νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ κόσμος ἤγγιζε πρὸς τὴν συντέλειαν αὐτοῦ καὶ ὅτι ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο νὰ πράξῃ ἢ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ δάσος καὶ ν' ἀποθάνῃ. Ἦρξατο λοιπὸν κηρύσσειν τὰς θεωρίας αὐτοῦ καὶ εὔρε πολλοὺς ζηλωτάς, ἐν οἷς τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὸν θεῖον, τὸν ἀδελφόν καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ. Πάντες οὗτοι, δέκα καὶ ἐννεὰ ὄλοι, συνήνεσαν νὰ φύγωσι τὸν κόσμον τούτον καὶ τεταγμένην τινὰ ἡμέραν ἀπεχώρησαν εἰς τὸ δάσος. Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας οἱ μὲν ἄνδρες κατεσκευάζον σπήλαιον, αἱ δὲ γυναῖκες ὑφαίνον ὑποκάμισα ἐκ λινοῦ. Ὁ Χοδοκίνος εἰσήγαγεν ὕστερον εἰς τὸ σπήλαιον πολλοὺς χωρικούς μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων. Πάντες δὲ οὗτοι ἐστολίσθησαν διὰ λευκῶν ὑποκαμίσων καὶ ἐδήλωσαν πανηγυρικῶς, ὅτι ἤθελον «ν' ἀποταχθῶσι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.» «Τώρα,» εἶπεν ὁ Χοδοκίνος, «ἐτάχθητε ν' ἀποθάνητε ὑπ' ἀσιτίας καὶ μετὰ δώδεκα ἡμέρας θὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.» Ὀλίγω ὕστερον ἀληθῶς ἤρξαντο τὰ ἐκ τῆς πείνης δεινά. Ἄν καὶ οἱ δύστηνοι οὗτοι ἰκέτευσον, ὁ Χοδοκίνος ἤρνεϊτο αὐτῆς πᾶσαν τροφήν. Τὰ παιδιά ἐστροφοῦντο ὑπὸ τῶν ἀγληθῶν, δύο δὲ γυναῖκες μὴ δυνάμεναι νὰ ὑπομείνωσι τὰς βασάνους ἔφυγον. Φοβηθέντες ἐντεῦθεν οἱ ἐνθουσιασταὶ ἔσφαζον ἀλλήλους καὶ ὁ μὲν υἱὸς ἀπέκτεινε τὴν μητέρα, ὁ δὲ πατὴρ τὰ τέκνα, ὁ δὲ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφόν.

Ἡ συλλήβδην δεινὴ αὕτη ἀνθρωποκτονία διὰ τοῦ πυρός, τοῦ πελέκειος καὶ τῆς πείνης, ἣτις ἦτο λίαν διαδεδομένη ἐπὶ τοῦ τελευταίου αἰῶνος καὶ παραμένει εἰσέτι, ἔχει ἱστορικὸν λόγον, ὡς ἡ περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέα, ἡ ἀπαντώσα εἰς πάσας τὰς μυστηριακὰς αἰρέσεις. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος πολλαὶ θρησκευτικαὶ καὶ

κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις παρῶζον εἰς ἀντίστασιν τὸν ἀμαθῆ καὶ ἐνθουσιώδη ὄχλον, ὅστις ἐνόμιζε τὰς μεταβολὰς ταύτας ἀσεβεῖς καὶ ἐναντίας πρὸς τὰ καθιερωμένα ἔθιμα τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἡ ἀγανάκτησις δὲ καὶ ἡ ἀντίστασις ἀνεφύησαν παρὰ τῷ λαῷ ὅτε ἐδέησε νὰ διασκευασθῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ ἰδίᾳ ὅτε μετὰ τινὰ ἔτη Πέτρος ὁ μέγας ἠθέλησε νὰ εἰσγάγῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὰ ἤθη τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ συντάξῃ τὴν Ῥωσικὴν πατριαρχικὴν πολιτείαν κατὰ τὰ ἐν τῇ Δύσει καθεστῶτα. Ἡ ἀντίστασις τῶν «ἀρχαίων πιστῶν,» οἵτινες οὔτε εἰς τὴν νέαν ἐκκλησίαν, οὔτε εἰς τοὺς ἐπαχθεῖς καὶ δεσποτικούς ὄρους τοῦ νέου πολιτεύματος ἤθελον νὰ ὑποταχθῶσι, μετετρέπη ταχέως εἰς διάπυρον μῖσος κατὰ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξεφάνη ἐνιαχοῦ δι' ἀληθινῶν στάσεων.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἤρξαντο αἱ ἐκδικήσεις καὶ οἱ διωγμοί, οἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς διαμαρτυρηθέντας νὰ ζητήσωσι καταφυγὴν εἰς τοὺς βαθυτάτους δρυμούς καὶ εἰς τοὺς ἐρήμους τόπους ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσιν ἐνταῦθα βίον ἡρεμον καὶ εὐσεβῆ. Ἀνικνευόμενοι ὑπὸ τῶν κατ' αὐτῶν ἐξαποστελλομένων στρατιωτῶν ὑπέμενον σκληρὰς τιμωρίας, ἐβασανίζοντο, κατεδικάζοντο εἰς δεσμὰ, ἐμαστιγοῦντο καὶ ἐπασχον πλεῖστα ὄσα. Γινώσκοντες δὲ τὴν τύχην αὐτῶν, ἂν περιέπιπτον εἰς χεῖρας τῶν διωκτῶν, οἱ διαμαρτυρόμενοι προετίμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ν' ἀποθνήσκωσι ἀθρόως ἀντὶ νὰ συλλαμβάνωνται. Πρεσβῦται, νέοι καὶ παιδιά ἐξηφανίζοντο εἰς τὰς φλόγας καὶ προεκινδύνουντο τοσούτῳ μᾶλλον προθύμως, ὅσῳ μᾶλλον ὁ θρησκευτικὸς αὐτῶν ἐνθουσιασμός παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλπίδα τῆς οὐρανίου μακαριότητος εἰς ἀμοιβήν. Οὕτω τῷ 1724 ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐκάσταν ἐν Σιβηρίᾳ ἑκουσίως. Σχεδὸν κατὰ τὴν αὐτὸν χρόνον διακόσιοι ἄλλοι διάφορον ἔχοντες ἀπ' ἀλλήλων ἡλικίαν ἐκάσταν ὡσαύτως ἐν Ὀλούτσῃ· τῷ δὲ 1756 ἐν τῷ τμήματι τοῦ Τομόκου ἑκατὸν ἐβδομήκοντα καὶ δύο ἔπασαν εἰς τὰς φλόγας ἵνα διαφύγωσι τοὺς διωγμούς τῶν στρατιωτῶν.

Οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ κακώσεις τῶν διαμαρτυρομένων καὶ τῶν ἄλλων αἰρετιστῶν συντέλεσαν πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν στυγνῶν ἰδεῶν καὶ ἐγέννησαν ἀναριθμήτους αἰρέσεις μυστηριακὰς καὶ μισοκόσμου, αἵτινες αὐξάνονται ἡσήμεραι καὶ ἐκφαίνονται πολλαῖς ἀλλοκότως. Ὑπάρχουσι, παραδείγματος χάριν, συστήματα ζηλωτῶν διδασκόντων, ὅτι ὁ κύριος ὄρος τῆς σωτηρίας εἶνε ἡ διηνεκὴ ἀρξισία. Ἡ αἵρεσις αὕτη ἐγνώσθη ἐκ τινος προσφάτου δίκης ἐν Σαροτόβῃ. Οἱ ἐν αὐτῇ κατηγορούμενοι, χωρικοί καὶ χωρικαί, δὲν ἠθέλησαν παντελῶς ν' ἀποκριθῶσιν εἰς τὰς γενομένας πρὸς αὐτοὺς ἐρωτήσεις περὶ τῆς ἡλικίας, περὶ τῶν ἔργων καὶ περὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος αὐ-

των. Ἦκουσαν μετὰ μεγίστης ἀδιαφορίας τὴν εἰς ἐξορίαν καταδικὴν αὐτῶν καὶ ἀπῆλθον τοῦ δικαστηρίου χωρὶς νὰ εἰπωσιν οὐδὲ λέξιν. Ἡ ἀίρεσις αὕτη ἦτο ἡ τῶν «ἀνχύδων,» ἧτις ἔχει πλείστους θιασώτας καὶ τηρεῖ σιγὴν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἐπιμιξία. Αἱ ῥωσικαὶ ἐφημερίδες περιέγραψάν ποτε τὸ ἐξῆς ἀξιωμαθὲν συμβάν. «Ἐν τῷ νομῷ Βλαδιμίρου κατοικεῖ εἰς σκοτεινὸν δρυμὸν νέα τις χωρικὴ ἀποχωρήσασα ἐκεῖσε, ἵνα φύγῃ τοὺς ἐγκοσμίους πειρασμούς· ἀποκρύπτει ἑαυτὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ζῆ τὸ μὲν θέρος ἀπὸ χόρτων καὶ καρπῶν, τὸν δὲ χειμῶνα δι' ἄρτου, ὄν κομίζει πρὸς αὐτὴν χωρικὴ τις ἐκ γείτονος χωρίου· οἰκεῖ δὲ ἐντὸς καλυβίου ἐσκαμμένου ἐπὶ τινος ὄρυγματος. Ἐάν τύχῃ τις νὰ ἴδῃ αὐτὴν καὶ ν' ἀποτεινῇ τὸν λόγον, αὕτη σιγᾶ ἐπιμόνως καὶ φεύγει.»

Ἡ ἄκρα θρησκευτικὴ ἔκστασις προάγει πολλάκις τοὺς αἰρετιστάς νὰ ὀρύττωσι τάφους καὶ νὰ κατακλίνωνται ἐπ' αὐτῶν προσδοκῶντες τὴν ἐσχάτην κρίσιν καὶ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου. Οὕτω πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν ἐγγύς τῆς μάλιστα πεπολιτισμένης καὶ ἐμπορικῆς πόλεως Μόσχας ἐπεφάνη μοναχὸς τις ἀναγγέλλων εἰς τοὺς χωρικοὺς τὸ τέλος τοῦ κόσμου. «Ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου ἐγγίζει, ἔλεγεν, ἄφετε πάντα τὰ ἔργα καὶ προσευχήθητε εἰς τὸν Θεόν.» Τὸ πλῆθος ἐνθουσιασθὲν ἐγκατέλιπε πάντα καὶ ἐνδεδυμένοι μόνον ὑποκάμισον ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος, ὅπου ἤρξατο νηστεῦν καὶ προσδοκῶν. Ὅτε δὲ ὁ μοναχὸς ὤρισε τέλος τὴν ὥραν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ πιστοὶ ἦσαν τοσοῦτον ἐξησθενημένοι ὑπὸ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, ὥστε ἐγένοντο ἀνάσθητοι, πλείστοι δὲ ἀπεκοιμήθησαν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὄρυχθέντας τάφους.

Ἀρκοῦσι τὰ εἰρημμένα ἵνα σαφῶς ἀποδείξωσιν, ὅτι παρὰ τῷ ῥωσικῷ λαῷ συμβαίνει οἰονεὶ νοσώδης τις διανοητικὴ ζύμωσις, ἧτις ἐν κρίσιν τινὶ ὄρα ἐνδέχεται ν' ἀποβῇ εἰς δεινὴν ταραχὴν.

ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Μ. Minghetti. Τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ ἡ τοῦτων ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ διοικήσεως. Μετάφρασις μετ' εἰσαγωγῆς Γ. Μικολίου, διδ. τῆς Νομικῆς. Λειψία 1885. 8ον σ. μ'. 251.

Πῶς δύνεται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς διοικήσεως κατὰ τῆς ἀνοικείου τῶν βουλευτῶν ἐπεμβάσεως ὑπὸ κυβερνήσιν κοινοβουλευτικὴν ἢ κομματικὴν, εἶναι τὸ πρόβλημα ὑπερδιαπρεπῆς ἰταλὸς πολιτευτῆς καὶ δημοσιολόγος, ὁ Μιγγέτη, θέτει ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ, πρῶτος αὐτὸς ἀποτολμῶν νὰ θέσῃ τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν ὀδυνηρῶν ἐλκῶν τῶν καταβιβρω-

σκόντων τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα παρὰ τοῖς ἑλληνολατινικοῖς λαοῖς. Τισοῦτον δ' ἐπιέγουσαν θεωρεῖ τὴν θεραπείαν αὐτῶν, ὥστε δικαίως παρατηρεῖ ὅτι ἐὰν μὴ ἐπιληφθῶμεν ταχέως αὐτῆς, τὰ κακὰ ταῦτα «θέλουσιν ἀναγκαιῶς καταστήσῃ τοῖς λαοῖς ἀπεχθές τὸ τιοῦτο πολίτευμα, παρασύρη δ' ἐπὶ τέλους εἰς διεγέρσεις καὶ στάσεις ἕνεκα τῆς ἀρχαίας, ἂν καὶ σφαλῆρας, ἕξεως τοῦ ἐλπίζειν ὅτι, μεταλλαγέντος τοῦ εἴδους τῆς κυβερνήσεως, τὰ κακὰ θὰ ἐπαύοντο, ἐνῶ τὸν νυντιὸν θὰ καθίσταντο χεῖρω καὶ ὀχληρότερα.»

Ἄλλ' ὑπάρχει ἄρα γε μέσον τι ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς μαστιγῆς ταύτης τῆς λυμαιομένης τὰς νεωτέρας πολιτείας; Δίαν ζοφερά εἶναι ἡ εἰκὼν, ἣν ὁ συγγραφεὺς, μελετῶν τὰ τῆς ἰδίας πατρίδος, χαράσσει ἐν τῇ ἀνά χειρας συγγραφῇ· ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς εἰκόνος ὁ ἄλλην ἀναγνώστης ὀφείλει ἀντιγράφων νὰ ἐντείνῃ ἔτι τὰ χρώματα. Αὐτὸς ὁ Μιγγέτη δὲν ὀκνεῖ νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι αἱ χῶραι ἅς μάλιστα μαστίζει ἡ βουλευτικὴ παντοδυναμία εἶναι ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἰσπανία. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀλλαγὴ λειτουργία τοῦ αὐτοῦ πολιτεύματος ἄνευ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων πείθει πάλιν αὐτὸν ὅτι ταῦτα δὲν ἐγκεινται ἐν τῇ φύσει τοῦ πολιτεύματος τούτου, οὐδ' εἶναι ἀναποσπάστως μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένα. Ἀληθὲς δὲ ἡ Ἀγγλία, ἧτις παρέχει ἡμῖν τὸ πρότυπον ὡς γνωστὸν, τοῦ εἴδους τούτου τοῦ πολιτεύματος, πρὸς βλήθη μὲν ἐνωρὶς ὑπὸ τῆς νόσου, ἀλλὰ καὶ ἐνωρὶς ἀπηλλάγη αὐτῆς, βαινύσα νῦν ὁμαλῶς εἰς πρόοδον καὶ ἀκμὴν. Καὶ τὰ γερμανικὰ δὲ κράτη, καίπερ μὴ ἐξ ἴσου ἐπαπειληθέντα, ἄτε τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος μήπω παρ' αὐτοῖς συμπληρωμένοι, ὅμως ἄμχ τοῖς πρώτοις συμπτώμασιν, ἐπελάβοντο εὐθαρσῶς τῆς θεραπείας, καταστείλαντα ἐν αὐτοῖς τοῖς σπέρμασιν αὐτοῦ τὸ κακόν.

Ἡ τοιαύτη δὲ ἐμπειρικὴ τῆς ἀληθείας ταύτης βεβαίως φαίνεται τῷ συγγραφῆι τοσοῦτω εὐχαριστοτέρα, ὅσα τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα κρίνεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς τὸ μᾶλλον ἀρμόζον, τό γε νῦν ἔχον, πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν νεωτέρων λαῶν. Ὁ Μιγγέτη, πολλάκις βουλευτῆς καὶ ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς γενόμενος, ἄρῶν ἐν τῇ πολιτικῇ τύρβῃ καὶ ἐξαιρέτως ἐν αὐτῇ διακριθεῖς, δὲν εἶναι νεφελοβάμων τις ἰδεολόγος, ἀπὸ τοῦ σπουδαστηρίου αὐτοῦ προκατασκευάζων τέλειόν τινα καὶ ἄφθιτον τύπον πολιτεύματος χρήσιμον πρὸς πάντα λαόν. Ἐχων πλήρη τὴν συνείδησιν περὶ τοῦ ματαίου τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, γινώσκων δὲ τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀπεχθάνεται τὰς ῥιζικὰς ἀνατροπὰς ὑπὲρ ἰδανικοῦ τινος ἀπολύτου καὶ ἐπιζητεῖ τὸ σχετικῶς ἐπιτηδεϊότερον πρὸς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν καὶ τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ λαοῦ. Διό, καίπερ πολλὰ ἀνομολογῶν τὰ συμφοῖ τῷ κοινοβουλευ-